

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

VAROŞULUN SANCILARI

Sözcük Sayısı: 3954

Kategori 1

Araştırma Sorusu: Nil Sakman'ın "Süreyya" adlı romanında aidiyetsizliğe bağlı varoluş sorunları odak figür üzerinden nasıl işlenmiştir?

MAYIS 2021

İÇİNDEKİLER

A. GİRİŞ.....	3
B. GELİŞME.....	5
B.1. Aidiyetsizlik Duygusu ve Varoluş Sorunları.....	5
B.1.1. Odak Figürün “Yurt Kimliği” Bağlamında Aidiyetsizlik Duygusu ve Varoluş Sorunları.....	10
B.1.2 Odak Figürün “Kadın Kimliği” Bağlamında Aidiyetsizlik Duygusu ve Varoluş Sorunları.....	11
B.1.3 Odak Figürün “Kültürel” Bağlamda Aidiyetsizlik Duygusu ve Varoluş Sorunları.....	14
C. SONUÇ.....	18
D. KAYNAKÇA.....	19

Araştırma Sorusu: Nil Sakman'ın "Süreyya" adlı romanında aidiyetsizliğe bağlı varoluş sorunları odak figür üzerinden nasıl işlenmiştir?

A. GİRİŞ:

Her bireyin kendine özgü bir varoluş süreci bulunur. Varoluş, var olabilmeyi başarılabilmiş bireylerin varlığını belirtir. Doğumdan ölüme kadar süren yaşam süreci ile var olabilme kavramları birbirinden bu noktada ayrılmaktadır. Bireyler yaşamlarını sürdürdükleri süre zarfında kendilerini var edebilmiş değillerdir ve bunun için en önemli etmen aidiyetlik duygusudur. Belirli kurumlara, kültüre, dile, dine, ırka veya yaşamın ögesi olan herhangi bir oluşuma kendini ait hissedebilme beraberinde kendini var edebilmeyi ve varoluşu sürdürebilmeyi getirmektedir. Aynı bağlamda bireylerin varoluşlarında önlerini açabilme ve aynı şekilde sınırlandırmaları yine toplumların ellerindedir. Kadınların geçmişte veya günümüzde zaman zarfı fark etmezsiniz belirli toplumlarda normlar ve kültür etrafında bastırılıp sınırlandırılmaları bu yüzdendir.

Aidiyet, TDK sözlüğüne göre *'ilişkinlik'* veya *'ilgi'* olarak tanımlanmaktadır. Psikoloji bilimi ise aidiyeti bir *'ihtiyaç'* olarak tanımlamış¹, ayrıca bireyler üzerinde *'aidiyet ihtiyacını'* anlayabilmek adına psikolojide birçok teori ortaya atılmıştır. Bu bağlamda Abraham Maslow 1943 yılında 'A Theory of Human Motivation' isimli çalışmasında yayınlamış olduğu 'İhtiyaçlar Hiyerarşisi Teorisi'nde *'insanın belli bir hiyerarşik sıra dahilinde karşılanmasına gereksinim duyduğu bir takım fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının olduğunu'* iddia etmiştir. Bu teori kapsamında *'aidiyetlik, açlık gibi biyolojik, içsel dürtülerle ortaya çıkan ihtiyaçlar gibi sosyal dürtülerden etkilenebilmesiyle'*² 'İhtiyaçlar Piramidi'nde

---

¹Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Baskı 4

²Hoffman, E. (1999). The right to be human: a biography of Abraham Maslow. New York:McGraw-Hill

yerini almaktadır. Arkadaşlık, aile, cinsel yakınlık gibi konuları altına alan sevgi ve aidiyetlik ihtiyacı, ilk basamak olan fizyolojik gereksinimler ve ikinci basamak olan güvenlik gereksiniminden sonra yani piramidin üçüncü basamağında bulunmaktadır. Ayrıca Maslow, hiyerarşik düzende bulunan bu basamaklar arası geçişte birey bulunduğu ihtiyaç aşamasında fiziksel veya duygusal ihtiyacını giderememişse bir sonraki basamağa geçmede zorluk yaşayacağını veya önceden bulunduğu basamakta eksik kalacağını teorisinde açıklamıştır. Nil Sakman, olay örgüsünü bir yana atarak, Süreyya figürünün bazen kendine olan söylemi bazen de araya bir mesafe koyarak ‘Süreyya Hanım’ olarak seslenmesiyle tamamıyla figür odaklı bir anlatım ile, Süreyya’nın varoluş kaydını okuyucuya aktarmaktadır.

Ulusal Tez Merkezi’nin veritabanından yapılan taramalar sonucunda yazarın bu romanına dair hiçbir tez çalışmasına rastlanmamıştır. Romanla ilgili herhangi bir tez çalışması yapılmadığı için seçilen konu özgün bir yaklaşımla ve ayrıntılı inceleme yöntemiyle ele alınmıştır. Bu çalışmada romanın kurgusunu oluşturan aidiyetsizliğe bağlı varoluş sorunu odak figürün yaşadığı çevre ve bireylerle ilişkisine bağlı olarak neden – sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirilmiştir. Aidiyetsizliğe bağlı varoluş sorunlarının seçilmesi, küreselleşen dünya içerisinde insanların yaşam algılarını etkileyen bir etmen oluşudur. Bu tez çalışmasında Nil Sakman’ın Süreyya adlı yapıtında varoluş sancısı; odak figür ve anlatım teknikleri bağlamında yurt, kadın kimliği, din/inanç sistemleri ve insan ilişkileri gibi toplumsal olgulara yabancılaşarak aidiyetlik duygusunu pekiştirememesi üzerinden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Bu tez çalışması odak figürün aidiyetsizlik duygusu ve varoluş sorunlarını odak nokta olarak ilerlemektedir. Aidiyetsizlik duygu durumu içerisinde yaşamını sürdüren bir bireyin varoluşunu nasıl gerçekleştirdiği kurgunun odak figürü Süreyya üzerinden ele alınmaktadır. Tezin ilerleyen bölümlerinde odak figürün aidiyetsizlik duygusu ve varoluş problemi; “yurt kimliği”, “kadın kimliği” ve “kültür” kavramları altında incelenmektedir.

B. GELİŞME:

B.1. AİDİYETSİZLİK DUYGUSU VE VAROLUŞ SORUNLARI

Her bireyin yaşamı kendine has olan anlayış ve değerleri çerçevesinde, farklı şekillerde biçimlenir. Tercihler, öncelikler, hazlar ve arzuların yönlendirmeleriyle birlikte insan hayatları değişkenlik gösterir. Yaşam koşullarında bireylerin tercih edebilme ihtimallerinin olabileceği durumlar varken bunun tam tersine seçemedikleri ve uyum sağlamak zorunda kaldıkları şartlar da bulunur. İçersine doğduğu aileyi, ırkı, dili, kültürü, büyüyeceği toprağı seçme şansı olmayan insan, toplumsal düzende kendini var edebilme adına Facundo Cebral'ın "*Sadece çimen yemeliyiz, bunca inek yanılıyor olamaz.*" ifadesinde³ ironi tarzında anlatmaya çalıştığı gibi çoğunluğa uyma düşüncesiyle birlikte farklılaşmaya yüz çevirir. Davranış biçimi ve görüş bakımından farklılık gösteren bireyler de uyuma ayak sağlayamadıkları temellendirmesiyle toplumlardan soyutlanmaya, dışlanmaya ve ötekileştirmeye mahkûm bırakılırlar. Bu doğrultuda ötekileştirilmiş ve yabancı hale getirilmiş olan fertler kendilerini var etmede ve varoluşlarını gerçek anlamda tamamlamakta güçlük çekmeleri öngörülmesi mümkün bir durumdur.

Romanda da benzer bağlamda odak figür Süreyya, toplumsal beklentileri karşılama durumuna yabancı kalarak hem kendi kendini hem de sosyal çevresi tarafından toplumdaki soyutlanmaktadır. İçine kapanık bir ruh halini benimsemeye başlayarak, yaşadığı ev ile yaşantısını sınırlayarak sosyal çevrenin ondan ve geriye kalan çoğu kadından beklenen davranışlardan kaçmaktadır. "*Böylece o da bildiği, o zamana kadar öğrene geldiği dünyayı iyiden iyiye içine kapatıp, bu eve çekilmişti.*"(Sakman,34). Aynı zamanda "*böylelikle kendini bu تنها muhitteki komşu gözlerden, selamlaşmalardan, yakınlaşmalardan koruyordu.*"(Sakman, 35) ibaresiyle Süreyya تنها bir muhitte yaşamını sürdürmeyi tercih

---

³"Sürü Psikolojisi: Çoğunluğu Takip Etmek". Aklınızı Keşfedin. Web.

ederek topluma yabancılık çektiği, insan ilişkilerinden adeta “*korunduğu*” anlaşılmaktadır. Odak figürün bu şekilde uzaklaşma ve soyutlanma istediğinin, içinde kendi kendine yineleyerek sorduğu “*Nedir istediğin Süreyya?*”(Sakman, 17), “*Ne arıyorsun Süreyya?*” (Sakman,83), “*Nerede huzur bulacaksın Süreyya?*” (Sakman,125) sorularının başkaları tarafından kendine sorulacağı endişesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Süreyya cevaplandırmadığı aklında dönüp duran, kurgu boyunca okuyucunun karşısına birden fazla kez çıkan bu soruların yanıtını çevresindeki insanlara ve topluma verememenin kaygısını taşımaktadır.

Süreyya figürü yurt kimliğine, kadın kimliğine ve kültürel öğelere toplumun geri kalanının benimsediği şekliyle benimseyemeyerek kendini ait hissedemeyişiyse, yabancılık duygusuyla varoluşu eksik kalmaktadır. İnsanların en temel, fiziksel ihtiyaçlarından hemen sonrasında gelen aidiyetlik ihtiyacını karşılayamamak bireylerde eksiklik, belki de tamamlanamamışlık, duygusunu doğurabilmektedir. Süreyya figürünün “*bu sancılı varoluşla birlikte yaşamayı öğrenmişti.*” (Sakman,17) ifadesiyle varoluşunu tanımlandırması da varoluş serüveninin nasıl ve hangi koşullar çerçevesinde oluştuğu hakkında okuyucuya ipucu vermektedir. Toplumsal düzenin getirisi olarak figürün karşısına çıkan yurt anlayışı, cinsiyet rolleri ve kültür öğelerine aitlik hissetmeyerek yani diğer bireylerle bir ortaklık kuramayarak toplumdan ötekileşmekte, varoluşunu belirli eksikliklerle tamamlamaya çalışmaktadır.

Süreyya figürü kendini huzurlu hissedeceği, zorunluluklar ve beklentilerle kısıtlanmayacağı yurt arayışıyla, içerisine doğup büyüdüğü toprağa yabancılık çekmektedir. Figürün toprağına yabancılık çekmesinin nedeninin toplumun kuralları ve normları çerçevesinde kendini var edemediği duygusuna kapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Toplumdan uzaklaşma ve içine kapanma durumunun Süreyya için huzur arayışı olduğu “*Hep huzursuzsun Süreyya.*” (Sakman, 17) ifadesinden anlaşılmaktadır. Yaşadığı toprağına aitlik hissedemeyiş ve yeni bir yurdu araştırması, toplum beklentilerinden

kaçışta Süreyya için bir basamağını temsil ettiğini düşündürmektedir. Bu yabancılık ve aidiyetsizlik durumu, milli duyguları edinemeyişini doğurarak yetkinsiz bir varoluşa neden olmaktadır. Süreyya'nın Türk olması göz önünde bulundurulduğunda, köklü tarih ve zengin bir kültürün onda yer edinemeyişi göze çarpmaktadır. Süreyya, toplumumuzda görülen ulusal duygularla kurulan duygulara kendini katamamış, ulusal birlikte var olamamış bir karakter olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır.

Her bireyin kendi kendine şekillendirmek suretiyle edindiği öz bir kimliği bulunur. Bu kimlik bireyin diğerlerinden ayrılmasını sağlayarak aynı somut bir kimlik kartı gibi kim olduğunun bilgisini verir. Amin Maalouf'un *"Birbirinin eşi iki varlık olmadığını ve olamayacağını ortaya koymak için uzun kanıtlara gerçekten gerek var mıdır?"*(Maalouf, 16)⁴ifadesiyle kimliklerin kişiye ait ve bireyi diğerlerinden ayıran bir farklılık oluşuna vurgu yapması kimliklerin farklılaşmada bir gereç olduğunu hatırlatmaktadır. Bu doğrultuda odak figür farklılaşmada, ayrı düşünmede kendisini belli edebileceği; üzerinde taşırken rahat hissedebileceği, kendini istediği şekilde yansıtan kimliği dışındaki bir kimliği edinmeyi reddetmektedir. Yani toplum tarafından kazandırılan, cinsiyet rolleri mutlağında oluşturulan kadın kimliğine yabancılaşmasıyla birlikte aidiyetsizlik duygu durumu ortaya çıkmaktadır. Bu kimliğe ve toplum beklentisine başkaldırı niteliğindeki davranışları ve bakış açısıyla Süreyya, varoluşunu kadınlık olgusuyla ortaklık kuramayarak devam ettirmektedir. Yani toplum rollerinin reddi sonucunda varoluşunda bir boşluğu barındırmaktadır.

İnanç insanın içinden gelir, ahlak değerlerinde olduğu gibi kişinin kendine aittir. Din ve inançlar diğer bu inanç sistemlerini benimsemiş şahıslarla benzer duyguları paylaşmayı sağlar. Romanda da ele alınmış kültürün bir ögesi olan İslam'ın kendi içersinde barındırdığı "İslam kardeşliği" ibaresiyle dahi Müslümanların birlik ve beraberliği anlatılır. Aslında bu ifade, arada akrabalık, bir kan bağı olunmadan aynı dine mensup olmakla bireylerin birbirini

---

⁴Maalouf, Amin. *Ölümcül Kimlikler*. İstanbul: Yapı Kredi, 2000.

kardeş saymasının vurgusudur. Fakat Süreyya bu “kardeşlik” olgusunu sahiplenemeyerek, başka bir deyişle ait hissetmeyerek kendini bu konulardan soyutlamaktadır. Özen göstermediği din bazlı bir kültürün gelenek ve görenekleriyle karşı karşıya geldiği anlarda uyumsuzluk yaşamaktadır. *“Kadınların bu görüntüsü ile benim ayan beyan dinsizliğim aynı sahnede buluşunca cenaze benden çok bu iki kadına ait hale gelmişti.”*(Sakman, 68). Odak figürün, geleneksel konulardaki eksikliğinin beraberinde varoluşundaki eksik yanları desteklemektedir.

İnsan, sosyal bir varlık olmanın getirisi ile sosyalleşmek, insanlarla ilişki kurmak gibi gereksinimlere sahip bir canlıdır. Süreyya adına söylenmiş *“Göze batmak istemeyen bir çocuk, silinip gitmenin özlemini duyan küçük bir kıza dönüşmüştü zamanla.”* (Sakman, 17) sözlerinde küçük bir kıza benzetilmeye çalışılan bireyler sosyal yaşantının beklentilerinden kaçarlar. İnsanlar ilişki kurdukları andan itibaren birbirlerine karşı beklentileri doğar. Bizlerin de sosyal yaşantılarında, insan ilişkilerine dair çokça duyduğu “menfaat” kavramı bu karşılıklı beklenti durumundan doğmaktadır. İlişkilerden insanların çıkarı belki o süreçte duyduğu mutluluk duygusu, belki de cinsel tatmin veya arzu ve isteklerin karşılanması gibi etmenleri kapsamaktadır. Romanda bu bağlamda Vuslat Bey, Süreyya’yı şiirlerinde bahsedeceği kadın konumuna koyar, “biz” terimini kullanarak tekilliği bir yana atarak aralarındaki ilişkiye karşı belirli beklentilerini ortaya koyar. Fakat Süreyya, Vuslat Bey’in şiirlerindeki kadın veya “biz”in bir parçası olmadığını, yani bir şahsa veya ilişkiye ait olmak istemediğini davranışları doğrultusunda göstermektedir. Süreyya’nın Vuslat Bey ve onun tutumundan rahatsızlık duymasının sebebinin birine bağlı olmanın onu huzursuz hissettirmesinden meydana geldiği düşünülmektedir. Yaşının ilerlediği ve bir hastalık sürecinden geçtiği zamanlarda sarf ettiği *“Kimseye bağımlı yaşayamam. Buna razı gelemem.”*(Sakman, 105) cümleleriyle benzer şekilde Vuslat Bey’e ait veya bağlı olmanın onu huzurdan yoksun hissettireceği anlaşılmaktadır. Odak figür, Vuslat Bey ve onun

isteklerine yabancılık çekmesiyle sosyal bir varlık olmada noksan kalarak varoluş göstermektedir.

Nil Sakman'ın Süreyya adlı romanında, Süreyya figürü "A.GİRİŞ" bölümünde bahsedilen Maslow'un ihtiyaçlar kuramında ele aldığı piramit basamakları arasındaki geçişte belirli basamaklarda eksik kalarak aidiyetliğin bulunduğu üçüncü basamağa ulaşmış, fakat aidiyetlik ihtiyacını karşılayamamasıyla diğer basamaklara geçişte de zorlanarak varoluşunu gerçekleştirmiştir. Maslow'un bu kuramından yola çıkılarak, Süreyya'nın aidiyetlik ihtiyacından önce gelen fizyolojik gereksinimler ve güvenlik gereksinimi basamaklarını tam anlamıyla sağlayamadığı düşünülmektedir. Kurama göre bireyler basamaklar arası geçişi sağlayabilmek için bir önceki basamağı tam anlamıyla karşılayabilmelidir. Yani piramit basamakları birbiri ile bağlantılı olup, aşamalı bir örüntüye sahiptir. Süreyya'nın da aidiyetlik ihtiyacına geçişte zorlanmasının kaynağının güvenlik gereksinimini bütünüyle karşılayamaması olduğu düşünülmektedir. Kaynak, mülkiyet, iş gibi maddi güvenlik ihtiyaçlarının dışında aile, sağlık ve beden gibi manevi gereksinimler daha çok kadınların ihtiyaç duyduğu durumlardır. Bir kadın olarak Süreyya kendi bedeni için güvenliğini toplum tarafından sağlayamamıştır. Çocukluğunda bacak kollarının erkek yaşlıları tarafından alay konusu olması, anne olmak istemediğini belirttiğinde hemcinsleri tarafından garip karşılanması veya bir kadının yalnız ölmemesi, evlenmesi gerekliliği gibi toplum algıları; kadın bedenlerinin güvenliklerinin hiçe sayılmasına yol açmaktadır. Sosyal çevrenin söylemleri ve bakışlarından korunamayan Süreyya güvenlik gereksinimi karşılayamayarak piramidin bir sonraki basamağı olan aidiyetlik ihtiyacına geçiş yapamamıştır. Herhangi bir olguya ait hissedebilme ile kendini o alanda var edebilme bağlantılı durumlardır. Roman, odak figür Süreyya'nın, kendi varoluşunda yapıtaşını oluşturmuş olan aidiyetlik hissiyatının eksikliği ile belirli noktalarda noksan kalmış varoluş serüvenini işlemektedir.

B.1.1.ODAK FİGÜRÜN “YURT KİMLİĞİ” BAĞLAMINDA AİDİYETSİZLİK DUYGUSU VE VAROLUŞ SORUNLARI

Kişinin bir yer ya da bir toprak parçasına yurt diyebilmesi için orayı benimsemiş ve kendini ait hissetmiş olması en belirleyici koşuldur. Bir ırka, dile veya ulusa ortak olabilmek aidiyetlik hissiyatını pekiştirmektedir. Benzer bağlamda, birey güvenlik gereksinimini karşılayabileceği ve huzur içersinde yaşayabileceği bir yurdu benimsemektedir. Romanın odak figürü olan Süreyya'nın sosyal çevreden kaçınarak kendini soyutlamasının sosyal çevrenin algı ve söylemlerinden dolayı güven sorunu yaşaması ile bağdaştığı düşünülmektedir. Kültürümüzde yani Türk kültüründe vatan, yurt oldukça önemli bir konuma sahiptir ve tarihimiz boyunca bunun adına hayli savaş yapılmış, birçok sayıda insan milleti için kan dökmüştür. Türk insanı çok sarsıcı savaşları dahi, bir milletin güçlü birlikteliği sayesinde atlatabilme şansını elde etmişlerdir. Bir yurt, vatan adına savaşabilmek ile o yurda karşı ait hissetmek oldukça ilişkilidir. Yurt edinme gibi ulusal duygular bireylerin içinde var olan ve kriz anlarında diğer bu ulusa mensup olan insanlarla bir olabilmeyi ortaya çıkarmasıyla, bireylerin aidiyetlik duyguları bağdaşmaktadır. Süreyya figürünün üzerinde yaşadığı toprağa toplumun beklentilerinin güvenlik ihtiyacını sınırlandırmasıyla yabancı kalmış ve kendi yurdu olarak benimseyememiş olmasıyla varoluşunda, kültürel ve düzensel yapılanmalara karşı içsel bir boşluğunun bulunduğu okuyucuya hissettirilmektedir. Belki aile içersinde ait olamama hissiyatı, anne ile ilişkisinin beklenen anne-kız ilişkisinden daha az güçlü oluşu, belki de çocukluk sürecinde yaşlılarıyla kendini var edemeyişi Süreyya'yı kendi yurdundan uzaklaştırmaktadır. Bu doğrultuda, Süreyya da kendi benliğini bularak aidiyetlik hissedebileceği kayıp yurdu aramaktadır. *“Yurduna kavuşamayacağını içten içe hep bilmiş olsa da aramaya devam etmek dışında bir çıkar yol görmemişti Süreyya Hanım.”* (Sakman, 20). Sakman, Süreyya'nın aradığı ve aramayı sürdüreceği yurdu, figürün varoluşunun ilk adımı olarak ele almış, düşünceyi geliştirme yollarından betimleme ile aktarmıştır. *‘Onunkisi*

*kaçak, göçebe, adresi belirsiz bir yurttu. Peşine düştükçe yer değiştiren, eğilip bükülen, katlanıp açılan, ayaklı, deli divane bir toprak parçası.’’ (Sakman, 22).*Süreyya, sınırları çizilmiş ve düzenler bütününde oluşturulmuş bir dünyaya ait olamayışıyla, varoluş serüveninde yurdunu arayışıyla aslında düzene olan bir başkaldırıcıyı simgelemektedir.

B.1.2.SÜREYYA’NIN “KADIN KİMLİĞİ” BAĞLAMINDA AİDİYETSİZLİK DUYGUSU VE VAROLUŞ SORUNLARI

Her toplumda kadın olmanın gerektirdiği tabular bulunur ve kadınlığa belirli bir kimlik atfedilir. Yani hayata bir erkek ile aynı biçimde gözlerini açan kadınlara daha sonrasında bir “kadın kimliği” adanır.Aynı zamanda, güvenlik kavramı da iki cinsiyet arası farklılık göstermektedir. Kadınların erkeklere göre güvenlik gereksinimleri daha farklı ve önemlidir. Özellikle beden güvenliği, geçmişte ve hala günümüzde dahi karşımıza çıkan kadının objeleştirilmesi sorununun bağlamında ön plana çıkmaktadır. Bu yüzden başkaları tarafından Süreyya’nın kendi davranış ve tutumları hakkında söylemlere tabi tutulması beden güvenliği adına bir tehdit oluşturmaktadır. Kendine sürekli hemcinsleri ve sosyal çevresi tarafından sorgulayıcı bakılması ve davranışlarının gariptenmesi onu topluma karşı güvensizliğe itebileceği düşüncesi ortaya çıkarmaktadır. Başka bir deyişle, odak figürün yeni bir yurt arayışında olması ile topluma ve yaşadığı toprağa karşı güvensizlik, huzursuzluk duygu durumunun varlığı okuyucuya hissettirilmektedir.

Toplumsal düzende yaşama eşit şartlarda başlamış olan kadın ve erkek için cinsiyet rolleri ortaya çıkar. Bu toplumsal cinsiyet rolleri, evrensel nitelik kazanarak kadın ve erkeklerin ne gibi davranışlarda bulunmaları gerektiğine dair sınırlandırmayı kapsar. Kadın evinde oturup çocuklarına bakmalı, ev işleriyle ilgilenmelidir fikri gibi; erkeklerin evi ve ailesini geçindirmekle yükümlü olmalıdır düşüncesi birer toplumsal rol örneğidir. Kadın-erkek için normlaşmış ve yerine getirilmesi gereken davranışların değişkenlik göstermesine

karşın kişisel kimlikler de birbirinden farklıdır. Kimlik olgusu her ne kadar öznel bir olgu gibi kulağa gelse dahi kadınlık ve kadın kimliği edinilmekten daha çok toplumlar tarafından giydirilen bir maskedir. “Kimliğim beni başka hiç kimseye benzemez yapan şeydir.”⁵ diyen Amin Maalouf kadar Süreyya figürü de toplumlardaki kadın rolünün adı altında oluşturulmuş bir kimliğe bağlanmayı istememektedir. Çerçevesi keskin hatlarla belirlenmiş olan kadın kimliğini, kendi benliğinin önüne geçerek var oluşunu sınırlandırmasıyla bu kimliği benimseyemeyen Süreyya, daha çocukluğunda kadın olmanın gereklilikleriyle yüzleşmesiyle, tamamen kadın kimliğine yabancı hale gelmektedir.

“Sonra tam arkasını dönüp eve yollanacakken, kıllara bak demişti oğlanlardan biri. Erkek gibi... O güne kadar bunu aklına takmamıştı. Oysa o gün, eve döndüğünde üzgündü, yol boyunca ağlamıştı... Erkeklerin önünde kıllı dolaşamayacağını öğrendiği o tuhaf hafta mı kaybetmişti masumiyetini?” (Sakman, 58, 59) / “Gül regl olduğunda onu eve kapattılar... Süreyya sana bir sır vereceğim. Kanadım ben. Annem, genç kızlığa adım attın yavrum dedi.” (Sakman, 93).

Toplumlar arası süregelen, kadın profiline bahşedilmiş olan ağda yapılması ve kanama gibi kadınsal imgeler Süreyya’ya oldukça yabancı gelmesiyle bunu kendi içinde sorgulamasına neden olmaktadır. Her kız çocuğu toplum tarafından kadınlığın simgesi haline getirilmiş kanama olgusunu içten içe sorgular ve anlamlandırmaya çalışır. Fakat Süreyya için yalnızca kız çocuğu olduğu süreçte değil, yetişkinliğe eriştiği zamanda da kadın rolüne karşı aitlik hissetmemektedir. Nil Sakman, her kadın anne olmalıdır beklentisini hiçe sayan Süreyya’yı, hamile kalmasına rağmen bebeğini doğurmamasıyla; kadın kimliğine karşı aidiyetsizliğini, dişiliğin gerekliliği olan doğurganlık örnekleme üzerinden ele almaktadır.

---

⁵Maalouf, Amin. *Ölümcül Kimlikler*. İstanbul: Yapı Kredi, 2000.

“İlk ve son hamileliğini düşündü. Otuz sekiz yaşının ortalarında gelip kapıyı çalan beklenmedik bir misafir. Birkaç gün için de olsa bu olasılık karşısında heyecanlanmış, doğurma olasılığını düşünmüştü. Ama sadece birkaç gün. Bunun hemen sonrasında kendine gelmiş, hayır, demişti. Benlik bir iş değil bu. Yapamam.” (Sakman, 84).

Aynı zamanda Süreyya'nın çocuk doğurmamasının üzerine hemcinsleri tarafından bu durumun anormal olarak karşılanması ile figürün kadın kimliğine ait hissedebileceği bir ortaklığının, bağının olmadığını göstermektedir.

“Bir doktora görün Süreyya. Bu normal değil Süreyya. Son şansın Süreyya.Korku buSüreyya.Tüm o konuşmalar süresince derdini anlatmak ile anlatmamak arasında gidip gelmiş, çaresiz hissetmiştin. Ve yalnız, çok çok yalnız. Onca senedir bir tür yakınlık kurduğunu düşündüğün tüm bu kadınlar, orada dur bakalım mı diyordu?”(Sakman, 85).

Ortaklık oluşturabilmek diğer bireylerle ortak duyguları paylaşabilmekle alakalıdır. Süreyya'nın bebeğini doğurmak istememesi ve doğurmaması sonrasında karşılaştığı hemcinslerinin tutumu ve aynı fikri paylaşmamaları aralarında bir ortaklığın oluşabilme ihtimalini ortadan kaldırmaktadır. Çocuk dünyaya getirmeme konusunda belki de hemcinslerinden bir destek bekleyen Süreyya'nın kendisi için anormal şeklinde bahsedilmesi, onu hemcinslerine de yabancılaştırmaktadır. Bu doğrultuda Süreyya figürü, hem kadın imgelerine yabancılık çekişiyle hem de hemcinsleriyle ortaklık oluşturamamasıyla varoluşunda kadın olmakla alakalı bir boşluğu barındırmaktadır. Yapabileceğinden tam olarak emin olamasa dahi sırf toplum tarafından hor görülmemek veya sırf kadınlığını göz önüne serebilmek adına çocuk dünyaya getirmiş tüm kadınlara nazaran Süreyya,ben diyebilmesiyle varoluşunda benliğini bulabilme, kendi olabilme mücadelesi işlenmektedir.

B.1.3.SÜREYYA’NIN “KÜLTÜREL” BAĞLAMDA AİDİYETSİZLİK DUYGUSU VE VAROLUŞ SANCISI

Dünya Görüşü

Her toplum bir harmoni içerisinde yaşabilme adına belki kültür belki de benimsedikleri din ve inançlarının çerçevesinde belirli bir düzen oluşturma ihtiyacındadır. İlkel ve vahşi bir insan yaşamından ayrılmanın en önemli gerekliliği olan bu toplumsal düzenle birlikte toplum içerisinde barınan insanlarca benimsenmesi halinde gelişen değerler, normlar ve yazısız kurallar ortaya çıkar. Bu bağlamda, din bir kültür için önemli bir yapı taşı haline gelerek gelenek-göreneklerimizimizi oluşturmasıyla gün yüzüne çıkmaktadır. Süreyya, kültürümüzün bir parçasını olan İslam dinine karşı aitlik hissetmemesine karşın diğer din veya inanışlarda da kendini bulamamaktadır.”*Ama Süreyya Hanım korkmuyordu tanrıdan; ondan çoktan vazgeçmişti.*”(Sakman, 42).Her birey bir inanca veya inanışa ait olmayabilir. Bu durum şahısların görüş ve düşünceleriyle bağlantılıdır. Süreyya figürü, din ve inanca aitlik noktasında sorun yaşayarak kendini daha rahat hissedebileceği inançsal konularından yoksun bir “dünya görüşü” benimsemektedir. Herhangi bir inanış türüne, bir dine mensup olma çoğu bireyde bir aidiyetlik hissini doğurmaktadır. Aynı inanç sistemlerini benimsemek, benzer gelenek göreneklere sahip olmak ve benimsenen dinin gerekliliğini karşılama amacıyla edilen ibadetler bütünüyle diğer aynı inanç veya dine mensup insanlar ile ortaklık oluşturmamızı sağlamaktadır. Süreyya’nın bir inanış biçiminin benimsemeyişiyle, inançsal ortaklıklara ait olmayışı neticesinde neredeyse her insanın içinde barındırdığı anlamlandırma çabasının Süreyya için geçerli olmadığı verilmektedir. “...ölü uğurlarken gezindiğim camilerdeki kadınların türlü renkte tülbentleri, eşarpları. Bunları düşünmüştüm. Eften püften şeyleri.” (Sakman, 67). Nil Sakman, tercih etmiş olduğu “eften püften” ikilemesiyle Süreyya’nın inançlarla bağlantılı sergilenen davranışlara ve uygulamalara olan bakış açısını vermektedir. Ayrıca Süreyya’nın annesinin cenazeden önce İslam dinince kabul görmüş ve Türk

kültüründe varlık gösteren bir uygulama olan ölünün yıkanması işlemi sırasında Süreyya figürünün düşünceleri ve sergilediği tutumun yardımıyla kültürel konulardaki bilgisel eksikliği aktarılmaktadır.

“Üzüntüm yüzümde değildi. Bunu anımsıyorum çünkü rahatsız olmuştum. Donuk m bakıyordum? Daha mı üzgün görünmeliydim? Biten bir yaşam karşısında nasıl davranmam gerektiğini bilmiyor muydum?” / “Utanmış mıydım biraz? Allah’a karşı şüpheliydim. Kendime has bir tanrı inancım da yoktu. Kadınların bu görüntüsü ile benim ayan beyan dinsizliğim aynı sahnede buluşunca cenaze de benden çok bu iki kadına ait hale gelmişti.” (Sakman, 67-68).

Süreyya’nın kendi kendine sorular yönelterek böyle bir sahnede nasıl davranması gerektiğini bilmeyişi ile ait hissetmediği bu sahneye uyumsuzluğu ele alınmaktadır. Yazar Sakman, kullanmış olduğu betimleyici anlatımının yardımıyla Süreyya figürünün bu gibi din, inanç çerçeveli uygulamalara yabancılik çekerek bilgi eksikliğinin olmasıyla Süreyya’nın kendi varoluşunda kültürel bir boşluğunun bulunduğunu desteklemektedir.

“O ana kadar ölü yıkayıcı olarak bilirdim bu işi yapanların ismini; ama o gün, bu kelimenin kullanılmadığını anlamıştım. Hiçbir şey denmiyordu onlara... Gasilhane dedikleri buymuş demek diye düşünmüştüm. Böyle bir yerdi. Yerler beyaz fayanstı. Hastane koridorlarını andırıyordu. Nedendir bilinmez, benim aklımdaki daha karanlık, hamamı andıran bir yerdi.” (Sakman, 66).

İnsan İlişkileri

Yüzleşmek, bir olayı ileri sürenle, inkar eden kimselerle yüz yüze gelerek sözlerini tekrarlamak anlamını taşımaktadır. Süreyya, romanda Vuslat Bey’e son ziyaretinde aslında bir yüzleşme amacı gütmektedir. Vuslat Bey, Süreyya’nın yaşamının belirli bir sürecinde romantik bir ilişki içerisinde bulunduğu figürdür. Odak figürün Vuslat Bey ve aralarındaki

ilişkiye karşı bir güvensizlik veya huzursuzluk içerisinde bulunduğu düşünülmektedir. İnsan ilişkileri belli bir süreden sonra, sevgi ve saygının göz ardı edilmesiyle bir çıkar ilişkisine dönüşebilmektedir. Vuslat Bey ile Süreyya arasındaki ilişkide bir süre sonra Vuslat Bey, Süreyya'yı şiirlerindeki kadın olarak bahsetmeye ve biz terimini kullanmaya başlamaktadır. Bu doğrultuda odak figür Vuslat Bey ve tutumuna karşı güvensizlik ve huzursuzluk duygusuna kapılmaktadır. Çıkar ve beklentilerden hoşlanmamasının, yani şiirlerdeki kadın olmak veya bir şahsa ait olmak durumlarına yabancılaşmanın Süreyya figürünü yüzleşmeye götürdüğü düşünülmektedir. Aynı zamanda, bir bedeni ve bedeninin güvenliğini ancak bedeni taşıyan şahsa ait olabileceği fikri Süreyya'nın kullanmış olduğu *“Bir beden alt tarafı... bir başka bedenin üzerinde ne kadar etkisi olabilir ki?”*(Sakman, 143) ifadesiyle aktarılmaktadır. Bu bağlamda, Süreyya'nın, Vuslat Bey'in vücudunun kendi vücudu üzerinde etkisine karşı çıktığı anlaşılmaktadır.

Yazar, Nil Sakman, odak figürün insan ilişkilerine bakış açısını ve tutumunu Vuslat Bey figürü üzerinden ele almaktadır. Süreyya'nın bahsedilen bölüm boyunca sen dilinde Vuslat Bey'e karşı seslenir tarzında anlatımıyla bir yüzleşme içerisinde olduğu açıkça verilmektedir. Süreyya, bir birliktelik içerisinde olduğu Vuslat Bey'in “biz” terimini kullanmasına ve şiirlerinde Süreyya'yı istediği kadın profilinde yazmasına karşı büyük bir yabancılaşma çekmektedir. Sakman, Süreyya'nın biz teriminden hoşlanmamasını vermesiyle, yalnız kendi benliğinde kalmak ve başka bir bireye “ilişki” adı altında ait olmak istemeyişini ele almaktadır. *“Hatırlar mısın, bir vakit başına gelen en güzel şeyin biz olduğunu söylemiştin. Ben de sana bizlerden hoşlanmadığım yanıtını vermiştim.”* (Sakman, 142). Aynı zamanda Süreyya'nın “biz” kavramına olan düşüncesi, bir insana veya insanlara ait olmaya karşı çıkışını simgelemesinin yanı sıra ilişkilere nasıl bir perspektiften baktığının bilgisini okuyucuya vermektedir. Başka şahıslarla ilişkiler kurmak, sosyal bir varlık olan insan için gereklilik arz eden bir durumdur. İnsan ilişkilerinde beceriye sahip olmak yani sosyal

olabilmek kişiden kişiye değişen bir durum olmasına rağmen birçok insanın yalnız kalma korkusu adına çevresinde başka bireyleri de ister durumda olmasından temelli içinde barındırdığı bir gereksinimdir. Süreyya'nın insan ilişkilerine büyük çoğunluğa göre daha noksan derecede değer verşi, Vuslat Bey'in biz terimini kullanmasından duyduğu rahatsızlık ile ele alınmaktadır. Bunun yanı sıra, Süreyya'nın bedenini ruh kadar önemli olmayışın söyleminin verilmesiyle aslında figürün beden olgusuna karşı bir aidiyetlik hissetmemesi verilmektedir. Aynı zamanda yapıtın belirli yerlerinde göze çarpan *“Ruhun cinsiyeti var mıdır Süreyya?”* sorusu da Süreyya'nın benliğinin cinsiyet kavramıyla sınırlandırılmamış olduğu desteklenmektedir. *“Bir beden alt tarafı... bir başka bedenin üzerinde ne kadar etkisi olabilir ki? Zaman içerisinde zenginliğini kaybeder. Eksilir. Sökükler çıkar ortaya, yamalar göze batmaya başlar.”* (Sakman, 143). Nil Sakman, tercih etmiş olduğu şiirdeki kadın örneklemeyle Süreyya'nın Vuslat Bey ile olan bir anısına geri dönüşe yer vermekte ve bu tekniğin yardımıyla Süreyya'nın başkası tarafından çizilmiş bir portreye ait olmak istemeyişine atıfta bulunarak yüzleşme durumunu bağdaştırmaktadır. *“Şiirdeki kadın olmak istememişti Süreyya. Bundan tüm yüreğiyle nefret etmiş, iğrenmişti.”* (Sakman, 47). / *“Vuslat Bey'in Süreyya'sı mıydı o? Bunu istemiş miydi?”* (Sakman, 51). Vuslat Bey'in yarattığı ve kaleme aldığı Süreyya olmak istememesi ve biz kavramını beğenmemesiyle Süreyya Vuslat Bey ve onun davranışlarına yabancılaşmaktadır. Aynı bağlamda, Süreyya figürünün bu ilişkiye ve ilişkinin getirdiği belirli kavramlara aidiyetsizlik hissetmesi aslında sosyal bir varlık olamayışını ve varoluşunda sosyal birey olabilme adına eksik kalışını desteklemektedir. Süreyya, Vuslat Bey'in bu ikili ilişkiyi kendi isteğinden farklı biçimde yorumlaması ve aktarmasına serzenişte bulunarak, varoluş kaydını bu yüzleşme ile sonlandırmaktadır.

C. SONUÇ:

Bu tez çalışmasında, Nil Sakman'ın kaleme almış olduğu "Süreyya" adlı romanında aidiyetsizlik duygusuyla birlikte varoluş problemi odak figür Süreyya ve anlatım teknikleri çerçevesinde "yurt kimliği", "kadın kimliği" ve "kültür" bağlamında değerlendirilmiştir. Gelişme bölümü, Süreyya'nın genel anlamda aidiyetsizlik hissettiği yurt-ulus, kadın olmak-cinsiyet rolleri ve kültürel kavramlara karşı oluşturduğu dünya görüşü olguların seçilmesiyle varoluşunu gerçekleştirme süreci incelenmiştir.

Odak figür Süreyya'nın aidiyetsizlik duygusunun ve varoluş sancısının güvenlik gereksinimini karşılayamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Kendisini toplumdan ve sosyal yaşantıdan soyutlamak istemektedir. İçine kapanık davranış biçimine sahip oluşu, yalnızlık tercihi ve kendi içinde sürekli sorgulamalarda bulunması figürün sosyal çevreden kaçışını simgelemektedir. Yurt arayışında bulunması, kadın rolünde kendini var edemeyişi, insan ilişkilerindeki tutumu ve dünyaya bakış açısındaki farklılıklar Süreyya'nın huzura ve güvenceye ihtiyaç duyduğuna işaret etmektedir. Kendi yaşadığı yerde dışarı çıkmak istemeyerek eve kapanması, çevredeki komşularının, tanıdıkların söylemlerinden çekinmesinden kaynaklanmaktadır. Kendini üzerinde hayatını sürdürdüğü toprağa ait hissetmemesi ve yabancı hale gelmesini, başkalarından duyacağı herhangi bir söylem, bir bakış veya tutumdan kaçış olduğu düşüncesini karşılamaktadır. Benzer bağlamda, yine toplumun dayattığı rollerde kendini ait hissedemeyerek kadın kimliğinde kendini var edemeyişi, toplumsal normal karşısında huzurlu hissedememesini göstermektedir. Yaşantısının belli süreçlerinde yaşadığı kadınlığına söylenmiş sözler karşısında güvenlik ihtiyacı adı altında geçen beden kavramına huzursuzluk duymaktadır. Kadın kimliğini reddedişinin Süreyya için kendini var etmede önemsiz bir unsur olduğu düşünülmektedir. Ruhların cinsiyetini sorgulaması ve bedenlerin birbirine karşı üstünlük kuramayacağını düşünmesi huzurlu hissetmediği dayatmaları önemsiz gördüğünü vermektedir. Geleneksel

durumlara kendini yer edindiremeyen Süreyya, ölü yıkanması sırasında uzama uyumsuzluğu ile varlık gösteremeyişinden aidiyetsizlik hissetmekte ve bu konulara yabancılık çekmektedir. Kendini inanç ve din kavramlarından soyutlamasının dünyaya ve hayata bakış açısından kaynaklandığı varsayılmaktadır. Odak figür, toplumsal kurallar ve beklentiler çerçevesindeki bir yaşantıda huzursuz ve güvensiz hissedeceğinden huzurlu hissedeceği düşünce ve tutumlara itmektedir.

Nil Sakman kendini belirli olgulara ait hissedemeyerek varoluşunu boşluklarla tamamlamış bir kadını kaleme alırken yurt, cinsiyet rolü, insan ilişkileri ve kültür kavramları doğrultusunda işleyerek kadınların sosyal yaşantıda ne gibi durumlardan huzursuzluk ve güvensizlik duyduğunun çağrısını yapıyor oluşuna işaret etmektedir. Kadını ve kadın varoluşunu temel alması ile günümüz kadınlarının aidiyetsizliklerle bütünleşmiş bir varoluşun sancısını barındıran odak figürle benzer duyguları paylaşabileceği fikri ile yazılmış olabileceği yorumlanabilmektedir.

D. KAYNAKÇA:

Hoffman, E. (1999). *The right to be human: a biography of Abraham Maslow*. New York:McGraw-Hill

Maalouf, Amin. *Ölimcül Kimlikler*. İstanbul: Yapı Kredi, 2000.

Sakman, Nil. *Süreyya*. İstanbul: İthaki, 2018.

“Sürü Psikolojisi: Çoğunluğu Takip Etmek”. *Aklınızı Keşfedin*. 13 Temmuz2018, <https://aklinizikesfedin.com/suru-psikolojisi-cogunlugu-takip-etmek/>

Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları: 549, Baskı 4